

Jens anno 2024

Første akt:

Nede i den fine jekselen som Jens har hatt i fem år, bor det to brødre. Vi kjenner dem godt. Det er Karius og Baktus. De bygger hus der i tanna til Jens. Karius med ny og fin sukkerdrevet drill, som til og med kan drives av syrer. Det synes Baktus er pinglete, for han har skaffet seg nye superkrefter fra andre i familien der i munnen til Jens. En av dem var til og med en fjern slektning fra langt nede i halsen, som hadde vært utsatt for en rekke angrep fra noe styggedom som en som kalte seg Doktor Fastlege, hadde gitt til Jens de gangene han hadde hatt skikkelig vondt i halsen. Baktus var glad for det. Nå hadde han superkappa si på og dæljet løs på tanna til Jens med sure slag.

Både Karius og Baktus gledet seg til det fine huset deres skulle stå ferdig, og de sang og hamret i vei. Ingenting kunne stoppe dem nå, selv ikke tannlegen eller tannpleieren. For det var der Jens var nå, på tannklinikken. «Gap opp» hørte de det ble sagt, og da ble det så lyst at de trodde sola skulle komme inn i munnen til Jens.

– Hva gjør vi nå da, Baktus-bror, ropte Karius. Han var av den engstelige typen.

– Slapp av, Karius. Pass på at du har festet deg til tanna med kroken vi har lært oss å lage, så går alt bra, sa Baktus. Han tok frem solstolen, plasserte den godt ned i syreskadegropa, og tok på seg solbrillene. Der satt Baktus, mens Karius hang som en fjellklatrer mellom 1. molaren og den halvveis frembrudte 2. molaren. De så på at pirker'n kom og gikk. De så tunga bli presset til side av noe som de utenfor munnen til Jens kalte for film.

– Mon tro om de kommer med den ekle runde børssten, sa Karius. – Jeg liker'n ikke! Den gnikker og gnur og gjør at kappa de skinner sånn, Baktus-bror. – Slapp av du, Karius, svarte Baktus. – Du skal nok se at de ikke har tid til det i dag. De gjorde det ikke for to år siden heller. De skal nok bare telle og snakke med Jens. De lyttet begge to. Noen utenfor munnen til Jens snakket med svært vennlig stemme. Det var nok tannlegen.

– Det er ingenting mer vi trenger å gjøre i dag, Jens. Du har begynnende hull i alle jekslene dine. Vi kaller det en treer, sa den vennlige tannlegen og viste Jens på en skjerm. – Hva spiser og drikker du i løpet av en dag da?

– Hør etter nå, Karius, sa Baktus. – Jens er god til å lyve. – Ja, det er han, sa Karius. – Ingen vet at Jens ordner alt for mamma der hjemme. Hun ligger bare der på sofaen mens Jens ordner med sånn ultraproduisert mat.

Foto: Kristin Aknes

**Det haster nå!
Usunn mat må
merkes bedre.
Reklame til barn
og ungdom på
sosiale medier for
usunn mat og
drikke må
reguleres.**

– Ultraprosessert, rettet Baktus. – Du må å lære deg navnet, bror. – Heia sånn ultrapro... ultrapro... sånn sukkertilsatt mat, svarte Karius. Han smilte fra øre til øre. – Og heia sjokolade og godteri, og brus og energidrikk, sa Baktus. – Ikke glem de firedoblede sjokoladebollene, humret Karius. – Nei, svarte Baktus, dem glemmer jeg aldri!

I andre akt møter vi først et munnehelseteam som er bekymret for Jens. Tannlegen snakker med de andre på klinikken om hva de kan gjøre for å finne ut mer om ham. – Jens kommer jo alltid alene, og han virker så...?

I etasjen under står Jens, med våre to små venner om bord, utenfor inngangen til butikken. Han er ganske fornøyd. Han ble snakket til høflig av en voksen. Han hadde null hull og trengte ikke borre. Tannlegen hadde snakket noe om noen «treere», men det hadde ikke Jens skjønnet noe av. Ikke det på skjermen heller. Kanskje han skulle google det? Men da Jens tok opp mobilen, hadde det kommet så mange varsler på TikTok at han droppet søket. Der var det nemlig tilbud på Battery og smågodt. Under seks kroner. Han tok opp mamma's bankkort fra lomma og gikk inn.

I tanna til Jens satt Karius og Baktus og koste seg. Ikke trengte de å rope «ikke gjør som mora de sier», nå kunne de bare sitte der og vente på at de sosiale mediene gjorde sitt. Sukkerfri brus hadde vist seg å gjøre jobben deres lettere. Syrene etset vekk emaljen og ga kraft til nevene til Baktus og til drillen til Karius. Og nå kom det sure sukkergodteriet i tillegg. De jublet og danset. De hamret og sang.

Torbjørn Egner har hjulpet oss tannpleiere, tannleger og foreldre gjennom generasjoner. Hva ville han skrevet i dag? Hvordan ville denne kunstneren ha tatt for seg Jens anno 2024.

Aldri har de unge spist mer sukker. Aldri har de drukket så mye drikke med lav pH. Aldri har godteri vært mer tilgjengelig. Aldri har det vært så høy forekomst av sukkertilsatninger i mat, også mat vi anser som sunn. Og nå ser vi det på statistikken: Indekstillene på DMFT øker. Fedmeutviklingen og diabetesutviklingen bekymrer oss alle. Foreldre og helsetjenesten har mistet kontrollen. NTF peker tydelig på såkalt «sunn skatteveksling», som betyr at sunn mat må bli billigere og usunn mat dyrere. Usunn mat må merkes bedre. Reklame til barn og ungdom på sosiale medier for usunn mat og drikke må reguleres. Det haster nå. Vi har ikke mere (tann-)helse å miste.

Heming Olsen-Bergem
President i NTF